

juris, et non existente decisione dict. cap. Is qui, nam tunc videtur speculativum dubium integrum manere, et consequenter judicandum fore juxta decisiones aliorum textuum dicentium, in dubio servandam esse seu timendam irregularitatem. Nihilominus dico, in eo casu idem debuisse a nobis judicari, sive consulentibus, sive agentibus, tam in foro conscientiae quam externo, quod judicavit Pontifex in dict. cap. Is qui; non enim opinor illum respondisse, aliquid novum et speciale statuendo, sed declarando duo, quae ex re ipsa et ex vera doctrina morali constare poterant, quibus Pontifex auctoritate sua novam certitudinem adjunxit. Unum fuit, pro illis casibus, de quibus ibi fuerat interrogatus Pontifex, nullam esse irregularitatem in jure expressam; aliud fuit, irregularitatem non esse judicandam validam, nisi fuerit in jure expressa, quod supponit Pontifex, ideoque non videtur illud de novo inducere, sed tanquam verum principium sumere; ergo, etiam remoto illo capite, idem esse a nobis judicandum, quia tunc etiam verum esset illud principium, quod Pontifex supponit. Quod, remoto illo capitulo, aliis modis supra tactis fundari potest, vel quia odia sunt restringenda, et ideo in casu dubio judicandum est poenam non esse latam, vel quia privatio ipso jure lata non est extendenda ultra casum in lege expressum; irregularitas autem est privatio ipso jure lata, et casus dubius non potest esse in jure expressus, nam si esset expressus, non esset dubius, ut per se constat. Vel denique in eo quod poena pro uno directe imposita, non est ad alia extendenda, solum propter similitudinem aut aequivalentiam, quae omnia principia sunt in jure satis certa. Quamobrem etiam contra hoc non obstant alii textus, quia etiam in hoc casu sufficienter tollitur dubium speculativum seu doctrinale; nam omnia haec principia et illationes moralem habent certitudinem, quae licet non esset tanta, quanta est post decisionem cap. Is qui, tamen esset sufficiens ad tollendum morale dubium; quanquam verum etiam sit praedicta capita non loqui de dubio juris, sed facti, de quo fortasse est alia ratio, ut mox videbimus.

6. *Quid si non sit ita dubium jus irregularitatem ferens, quin sub opinionibus versetur.* — *Evasio.* — *Eluditur.* — Secundo quaeri potest, quid dicendum sit, quando res non est adeo dubia, quin sub opinionibus versetur. Respondeo breviter (omissis aliorum placitis,

quae alibi sunt generalius examinanda), si contingat opinionem asserentem talem irregularitatem esse in jure latam, ita esse probabilem, ut contrarium probabilitate carere judicetur, tunc id sufficere, ut talis irregularitas incuratur, et ut ita judicandum sit tam in foro interiori quam in exteriori. Quia in rebus humanis non potest major certitudo prudenter postulari; vix enim aliquid est ita evidens, quin habeat aliquem contradicentem. Solum ergo oportet recte examinare, an opinio ita constans sit, ut contraria non sit probabilis; id enim non ex auctorum numero, sed ex rationum pondere, et in praesenti materia ex verbis jurium recte expensis et ponderatis colligendum est. Quando vero est varietas opinionum probabilium, in universum censeo non incurri irregularitatem, quoties iudicio virorum doctorum opinio negans in eo casu incurri irregularitatem probabilis est, etiamsi judicetur minus probabilis speculative. Ratio reddi potest ex principio generali, quod in moralibus licet practice operari juxta opinionem probabilem, etiamsi speculative minus probabilis censeatur, nisi aliquid peculiare incommodum aut periculum inde oriatur, quod in praesenti materia non occurrit. Sed hoc principio pro nunc omisso, evidentior fiat assertio posita ex dict. cap. Is qui; nam quando res est in se adeo obscura et dubia, ut homines docti et probabiliter de illa judicantes, inter se non consentiant, merito censeo non satis expressa in jure; ergo irregularitas, quae sub dicto dubio versatur, non potest dici in jure expressa: ergo. Dices, de hoc ipso esse opiniones, an sit in jure expressa, necne; ergo saltem quando probabilior sententia affirmat esse expressam, id satis est, quia illa est pars tutior, quae semper eligenda est, ut jura dicunt. Respondeo negando consequentiam, quia eo ipso quod contraria opinio est probabilis, sufficit ad assensum practicum moraliter certum, et consequenter ad tollendum omne periculum, ac proinde non potest altera pars proprie dici tutior; utraque enim est omnino tuta. Potest etiam negari antecedens, nam in eo casu non potest esse controversia, an talis irregularitas sit in jure expressa, necne; sed controversia esse poterit, an talia verba textus significant irregularitatem, necne, vel aliud simile, quod longe diversum est; quantumcumque enim sit probabilis opinio affirmans in tali textu contineri irregularitatem, si tamen id potest cum probabilitate negari,

nunquam potest vere dici talis irregularitas in tali jure esse expressa, nisi apud eos, qui appellant evidens, quidquid ipsi opinantur. Jura vero non hoc modo, sed magno verborum pondere loquuntur, et ideo (ut opinor) plus est esse aliquid in jure expressum, quam sub controversia utrinque probabili in jure contineri, quantumcumque probabilitas in partem affirmantem inclinet. Et ita expendo et intelligo verba dict. cap. Is qui, nam quoad hanc restrictionem et exclusionem dispositio ejus est favorabilis; et ideo verba sunt cum omni rigore et restrictione intelligenda, nam hoc modo ampliatur favor. Vel e converso, quia quantum ad affirmationem ibi inclusam dispositio est odiosa, scilicet, irregularitatem incurri per jura quae expresse illam imponunt, ideo verba etiam illa sunt in omni rigore intelligenda, ut dispositio quoad fieri possit restringatur.

7. *Quid si dubium tantum sit de existentia juris.* — *Resolutio.* — Tertio interrogari potest, si contingat non esse dubium de certitudine, sed de existentia juris (ut sic dicam), quid de tali irregularitate judicandum sit. Quod dubium non habet locum in his, quae continentur in corpore juris; nam de his potest haberi certitudo; sed in Extravagantibus aut Bullis Pontificiis, quae interdum non extant, nec de illis plena certitudo habetur, sed ab aliquibus fuisse feruntur, qui etiam interdum referunt in eis latam esse censuram, et idem potest esse de irregularitate. Quaeritur ergo, an hoc sufficiat, ut talis irregularitas incuratur, si in tali jure dicatur fuisse expressa. Respondeo juxta superius dicta, hunc casum non habere locum, quia diximus, extra corpus juris non solere novas irregularitates introduci, quia semper ac formaliter sub generalibus legibus juris communis continentur. Quia vero mediate potest occasione talis decreti incurri irregularitas, propter novam censuram in eo impositam, ideo ad ferendum iudicium de tali irregularitate prius expendendum est, an tale decretum adhuc sit in eo statu, in quo indicat obligationem sub censura ipso facto incurrenda. Et sane quoties jus adeo incertum est, ut dubitetur, an revera latum fuerit, vel an sub tali forma, quae talem effectum indicat, non potest obligare aut talem effectum efficere, quia non potest dici sufficienter propositum aut promulgatum; et in materia irregularitatis est multo magis insufficientis, quia non potest illud vere dici expressum jus, practice ac moraliter loquendo. Quod si res

non sit adeo dubia, sed sub probabilibus opinionibus versetur, tunc quoad irregularitatem, si in tali jure dicatur specialiter lata, servanda est regula in proximo puncto posita, nam est eadem ratio. Atque eadem (ut opinor) locum habet in censuris, et in quacumque poena ipso jure incurrenda; id enim probant, si recte considerentur, quae in priori puncto dicta sunt.

Secunda conclusio.

8. Secundo principaliter, dicendum est, personam, quae ex ignorantia de jure irregularitatis dubitat, non posse contra talem irregularitatem prudenter operari, donec aliquo modo dubium sufficienter expellat. Colligitur ex ratione cap. Ad audientiam, et cap. Significasti, nam ille, qui sic operaretur, exponeret se morali periculo errandi, quod in moralibus perinde est ac voluntarie errare; nam, *qui amat periculum, peribit in illo.* Ut tamen distinctius explicetur, advertendum est, hoc dubium posse contingere, vel ante commissum actum, per quem incurrenda est irregularitas, vel post illum. In priore casu dubium de irregularitate contrahenda, vel nihil, vel parum refert, aut ad honestatem vel malitiam actus, aut ad irregularitatem vitandam, vel contrahendam. Primum patet, nam si actus, per quem irregularitas contrahi dubitatur, est alias licitus, non fiet illicitus propter dubium solum irregularitatis, quia sola irregularitas non facit actum peccaminosum. Solum posset quis excipere ab hac regula clericum, juxta opinionem Cajetani, verb. *Clericorum peccata*, dicentis, clericum faciendo actum, per quem incurritur irregularitas, semper peccare. Nam id neque est verum, nec asseritur a Cajetano, nisi quando actus est clerico prohibitus sub tali poena. Et ideo clericus, qui dubitat, an per talem actum irregularitatem contrahat, prius dubitat, an talis actus sibi prohibitus sit. Atque haec est prima ac praecipua ratio peccandi operando cum tali dubio, ideoque si actus reputetur non prohibitus, ex solo dubio irregularitatis non fiet illicitus. Si vero actus, per quem incurritur irregularitas, illicitus est, vel saltem de hoc dubitatur, ex eo capite actus erit malus, non proprie ex dubio irregularitatis, quamvis hinc possit malitia augeri in personis clericorum.

Ignorantia irregularitatis illam non impedit.

9. Altera pars, scilicet, hoc dubium antecedens irregularitatem nihil per se referre ad

illam contrahendam vel vitandam, declaratur ex alio principio notando in hac materia, scilicet, ignorantiam irregularitatis, quantumcumque invincibilis sit, non impedire, quin irregularitas contrahatur. Dico ignorantiam irregularitatis, quia ignorantia culpæ aliquando potest impedire irregularitatem, quæ pro culpa, ut sic, imposita est; de quo supra dixi, et plura dicemus infra agentes de irregularitate homicidii. At vero ignorantia solius irregularitatis non excusat, quominus illa incuratur. Et fundamentum esse potest, quia ignorantia solius pœnæ non excusat illam, quia non excusat culpam, et consequenter nec reatum pœnæ. De qua re videri possunt dicta disput. 4, sect. 6. Cessat enim hic specialis ratio, ob quam ibi diximus, ignorantiam invincibilem excommunicationis seu censuræ proprie dictæ, excusare ne illa incuratur, quia illa est pœna medicinalis, quæ pro contumacia formaliter fertur, et ut ab illa recedatur; irregularitas vero, quando est pœna, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti, unde propriam contumaciam non requirit; et ideo hæc sola ignorantia non excusat irregularitatem. Quod a fortiori tenent omnes, qui de censuris id asserunt, quos ibi retuli cum Covarruv., in cap. Alma, 1 part., § 10, num. 9. Et ad hoc ibidem expendi cap. Cum illorum, de Sentent. excomm.

10. *Quid si sit ignorantia de præcepto Ecclesiastico prohibente actum sub irregularitate.* — Major difficultas esse posset, si ignorantia esset absolute de præcepto Ecclesiastico prohibente actum, pro quo imponitur irregularitas, quæ excuset a culpa inobediendi Ecclesiæ, et a transgressione legis ejus, quamvis non excuset a culpa simpliciter, ut quando actus, ab Ecclesia prohibitus, est de se malus et contra legem divinam aut naturalem. Tunc enim major ratio excusationis intercedere videtur, quia irregularitas incurritur ex vi solius legis Ecclesiasticæ; hæc autem lex non operatur, nisi in transgressorem suum; ergo, si ignorantia excusat transgressionem talis legis, etiam reddet hominem liberum et immunem a pœna talis legis. Quæ ratio videtur profecto apparens, et probabilis. Nihilominus censeo ignorantiam invincibilem legis Ecclesiasticæ prohibentis, v. gr., homicidium, non excusare homicidam ab irregularitate, ut est communis consensus, et infra ex juribus constabit. In eo vero casu dici posset irregularitatem non esse positam propter solam culpam, sed propter ipsam

actum quomodocumque voluntarium. Sed hoc non satisfacit, quoniam alias illa non esset irregularitas homicidii, sed solum ex defectu lenitatis, quod falsum est. Et ideo fatendum est, posse Ecclesiam sua lege pœnam imponere pro ipso actu, quatenus est contra legem divinam, aut naturalem, etiamsi non sit formaliter, seu voluntarie contra legem Ecclesiasticam. Sicut enim iudex per sententiam punit sæpe delicta contra solum jus divinum, ita etiam potest legislator per ipsammet legem punire similia delicta, atque ita censenda est facere quoties simpliciter per legem ipsam punit sic delinquentem, et aliud non explicat, neque ex modo ipsius pœnæ, aut ex aliqua alia ratione colligi potest, prout in præsentem contingit. Eo vel maxime quod irregularitas respicit indecentiam, quam actus habet ex se, vel quatenus est contra jus divinum aut naturale, etiamsi præscindatur, seu excusetur transgressio Ecclesiastici præcepti. Quapropter generaliter verum esse existimo, ignorantiam solius præcepti Ecclesiastici, manente culpa contra legem divinam aut naturalem, non excusare irregularitatem.

11. *Operari cum dubio aut timore irregularitatis nil refert ad illam incurramdam, vel vitandam.* — Atque hinc tandem concluditur propositum intentum, nimirum, operari cum dubio vel timore irregularitatis, nihil referre ad illam incurramdam, vel vitandam. Probatur, quia si postea, re satis perspecta, et examinata, constiterit talem actum non esse sufficientem ad incurramdam irregularitatem, non erit contracta propter dubitationem operantis, sed ablato dubio poterit Ordines exercere vel assumere sine alia dispensatione. Quin potius, licet aliquis ex conscientia erronea efficeret actum, credens inde manere irregularem, non fieret; et postea ablata ignorantia, posset libere operari, quia irregularitas non incurritur ex sola conscientia, sed ex vi legis imponentis illam, et ideo non satis est legem esse putatam, si vera non sit. Si autem post effectum opus cum tali dubio, constiterit irregularitatem incurri propter tale opus, nihil obstabit præcedens dubium, quominus illa incuratur, quia, si ignorantia non impedit irregularitatem, multo minus solum dubium. Unde etiamsi sufficiens diligentia adhibita fuisset pro temporis opportunitate ad expellendum dubium, illud etiam satis non esset ad irregularitatem impediendam, si revera propter talem actum sit imposita, quanquam ad formandam con-

scientiam operantis aliquid possit conferre, quamdiu de rei veritate non constiterit, ut statim dicemus, explicando simul quomodo se habere debeat, qui cum tali dubio operatus est, quamdiu non potuerit expellere dubium.

Quid facere debeat quis, quando post actum supervenit vel manet dubium de irregularitate.

12. *Evasio enodatur.* — Superest dicendum de hoc dubio, quando supervenit, vel manet post effectum opus, ex quo irregularitas timetur. In quo certum est, non licere cum tali dubio operari contra irregularitatem, non facta prius sufficienti diligentia morali ad expellendum tale dubium, et cognoscendum, an irregularitas sit connexa tali operi, necne. Ratio est, quia sic operando exponit se quis manifesto periculo errandi, et violandi irregularitatem. Item, qui efficeret actum cum simili dubio, et prohibitione legis, graviter peccaret contra legem; sed irregularitas includit legis prohibitionem: ergo. Dices, illud tantum esse dubium speculativum, cum quo esse potest certitudo practica de honestate operantis. Respondeo, dubium speculativum circa legem, aut irregularitatem, an sit necne, non satis examinatum juxta capacitatem operantis, et rei opportunitatem, semper inferre conscientiam dubiam practice, quæ non potest prudenter deponi, nisi prius adhibeatur sufficiens diligentia ad dubitationem tollendam. Quia quamdiu homo non facit quod in ipso est ad deponendum dubium, illi imputatur quidquid est periculi in tali operatione, et ignorantia, quæ ibi intervenit, vincibilis est, ideoque non potest a culpa excusare. In illo ergo casu primum omnium adhibenda est diligentia ad expellendum dubium; et quamdiu hoc non fit, abstinendum est ab omni opere per irregularitatem prohibito. Quod si facta diligentia, constiterit veram esse irregularitatem, constat vel servandam esse, vel procurandam dispensationem; si vero e converso constiterit nullum esse tale jus, ablatum erit dubium, tam practicum quam speculativum, et cessat omnis necessitas dispensationis.

13. *Quid si facta morali diligentia non possit dubium deponere.* — *Prima opinio.* — *Secunda opinio.* — Difficultas vero est, quid homo agere teneatur, si post adhibitam diligentiam non potuit dubium expellere, nec

de alterutra parte probabile iudicium ferre. Quod præsertim urget, quando hic et nunc occurrit moralis necessitas exercendi Ordines, et tunc non potest fieri omnis diligentia simpliciter possibilis, fit tamen omnis illa, quæ pro loci et temporis opportunitate fieri potest, et nihilominus per illam non potest dubitatio tolli. In quo casu aliqui absolute affirmant teneri hominem ad irregularitatem servandam, et peccare graviter, si cum tali dubio exercent actionem prohibitam per irregularitatem. Probatur, quia sic operando exponit se periculo celebrandi cum irregularitate; abstinendo autem vitat omne periculum; ergo tenetur abstinere, quia in dubiis tutior pars eligenda est. Item, quia in simili dubio facti tenetur quis abstinere, et servare irregularitatem; ergo etiam in dubio juris a paritate rationis, quæ in dubio facti solum est ut tutior pars eligatur, ne forte fiat quod in re ipsa peccatum est, quod periculum eodem modo imminet in dubio juris. Alii vero per contrarium extremum dicunt, posse hominem practice deponere dubium, et se gerere perinde ac ille, qui nullam habet irregularitatem, quamvis teneatur nacta opportunitate majorem adhibere diligentiam. Ratio est, quia in eo casu, post factam diligentiam, ignorantia, quæ manet, involuntaria est, et ideo practice nullum est periculum peccati; secluso autem hoc periculo, tutissima est illa pars. Explicatur, quia postquam aliquis adhibuit sufficientem diligentiam ad expellendam dubitationem, et non potuit, ignorat sibi esse tale præceptum impositum, et ita ignorat, ut non potuerit ignorantiam depellere; ergo invincibiliter ignorat; ergo hic et nunc non obligatur tali præcepto; ergo nulli periculo se exponit sic operando.

14. *Objectio.* — *Solutio.* — *Replicatio.* — *Enodatur.* — Dices: illa ignorantia non est positiva, sed negativa tantum, nam ille non judicat invincibiliter se non habere præceptum, sed solum negative se habet nesciens an sit præceptum; et ideo adhuc versatur in periculo, etiam secundum suam existimationem, ne forte in re sit præceptum, et illud violet. Sed contra, nam ex illa ignorantia negativa in generali, optima ratione infertur positiva ignorantia in particulari, per iudicium practicum, quo aliquis prudenter judicat, se non obligari hic et nunc tali præcepto, quia nemo obligatur lege, nisi illi sit sufficienter proposita; sed qui post factam diligentiam sufficientem ad cognoscendum,

an sibi sit tale præceptum impositum, non potuit id assequi, non habet talem legem sufficienter propositam; ergo licet in generali seu speculative maneat dubius, an talis lex lata sit, in particulari est certus se non obligari tali lege. Atque ita cessat fundamentum contrariæ sententiæ, scilicet, quod nemo potest facere absque peccato id, de quo dubitat an sit peccatum; negamus enim in eo casu talem hominem dubitare, an illud hic et nunc sit peccatum, quandoquidem hic et nunc est certus se non obligari præcepto. Dices, satis esse, quod in generali dubitet hunc actum secundum se esse peccatum, quia peccatum, sive secundum se, sive in particulari sumptum, vitandum est; hoc autem dubium manet semper in tali homine, quia cum semper generatim dubitet, an talis lex lata sit, consequenter dubitat, an actio ipsa peccaminosa sit. Respondetur, falsam esse primam illam propositionem generaliter sumptam. Nam si quis non dubitet, an talis actio hic et nunc sibi sit peccaminosa, parum refert quod dubitet, an talis actio secundum se seu materialiter sumpta peccaminosa sit. Neque hæc generalis dubitatio infert necessario illam particularem, nisi quando nulla est facta diligentia ad expellendam dubitationem generalem, nec subest aliqua rationabilis causa operandi cum tali generali dubio, quando expelli non potuit; his autem duobus concurrentibus, sæpe licitum est operari, non obstante tali dubio. Ut qui possidet rem, de qua dubitat an sit aliena, etiam dubitat, an contrectare, vel consumere illam sit actio secundum se injusta, utpote contra jus vel dominium alterius; unde si illam alteri daret, vitaret omne periculum peccati, tam formalis, quam materialis, ut sic dicam; non tamen ad hoc obligatur, quia in dubio nemo cogitur rem, quam possidet, alteri dare; tunc enim, cum melior sit conditio possidentis, potest seipsum alteri præferre, satisque est, quod in particulari sit certus hanc actionem sibi non esse injustam, neque peccaminosam.

15. *Aliquorum evasio præcluditur.* — Quod vero dicunt aliqui hoc solum habere locum in materia justitiæ, non vero aliarum virtutum, falsum est, et sine fundamento dictum, quia non minus est vitandum peccatum in materia justitiæ, quam aliarum virtutum; et, sicut in materia justitiæ occurrere potest sufficiens ratio, ob quam non obstante illo generali dubio, potest in particulari esse certitudo

practica de honestate actus, ita in materia aliarum virtutum potest similis ratio occurrere. Ut in materia religionis nemo obligatur voto, de quo dubius est, an illud emisit, ut recte dixit Soto, lib. 7 de Just., quæst. 3, art. 2; et in materia temperantiæ, qui juste et invincibiliter dubitat, an hodie sit dies jejunii, non est cogendus jejunare; et simile est de observatione festi, et in universum in materia obedientiæ (in qua nunc præcipue versamur) quamdiu quis invincibiliter dubitat, an præceptum sit impositum, et non potest post moralem diligentiam notitiam illius consequi, non est cogendus in conscientia ad observationem talis præcepti, præsertim ubi res præcepta onerosa est et gravis, tum ex illo principio, quod lex non obligat personam, vel (ut alii loquuntur) non ligat illam, donec illi in particulari sit sufficienter proposita, nec per eam stet quominus proponatur. Tum etiam quia esset intolerabile onus, præsertim in legibus positivis, quæ non solent, vel certe non possunt obligare cum tanto rigore. Nam etiam naturalis lex nunquam obligat cum solo hujusmodi dubio. Ut, v. gr., si in aliqua materia verteretur dubium, an talis actus sit prohibitus lege naturæ, necne, et res maneret ita dubia, ut nullum judicium determinate ferri posset (per possibile, vel impossibile), tunc non obligarentur homines ex vi legis naturæ ad abstinendum a tali actu, quia non est eis lex prohibens sufficienter proposita; idem ergo est in lege positiva, idemque erit in irregularitate, quæ solum potest obligare in vi cujusdam humani præcepti. Sicque dixit Gloss., in cap. Cum sunt, de Regul. jur., in 6, in dubio nullam præsumi obligatum, vel obnoxium, ex Authent. Quibus mod. nat. effie. sui, collat. 6.

16. *Probatur eadem opinio.* — *Evasio eluditur.* — Possumus deinde ex eadem regula argumentari, scilicet, cum sunt partium jura obscura, reo esse favendum; nam hic, de cujus irregularitate dubitatur, se habet ut reus; ergo in casu dubio absolvendus est. Respondent, hoc procedere in foro exteriori, non vero in interiori. Sed non recte, tum quia si talis homo in exteriori foro judicetur non irregularis, cur in interiori se geret ut irregularis? nam internum forum non discrepat ab externo, nisi ubi ex præsumptione sola procedit, præter rei veritatem secreto cognitam. In præsentem autem non ita est, nam in casu dubio veritas latet in utroque foro, ut

supponimus; judicium autem exterioris fori in casu, de quo agimus, fertur ex principio practico, quod præsumitur innocens, qui non probatur nocens, et quod in casu dubio reus absolvendus est potius quam damnandus; at principium hoc æque rationale est in foro interno: ergo. Confirmatur, quia in his pœnis, quæ jure ipso imponuntur, ipsemet reus est quodammodo sui accusator et defensor, et debet contra se proferre sententiam, et in se exequi pœnam; ergo poterit in conscientia uti eodem principio juris, et cum dubium est jus, se potius absolvat, quam damnet.

17. *Aliorum solutio.* — Propter hoc alii negant antecedens assumptum, et in foro etiam exteriori in eo casu dubio dicunt judicandum esse aliquem irregularem, juxta decisionem dicti cap. Ad audientiam, quæ in foro etiam exteriori procedit, et in principio ipsiusmet textus ponderavit Navarrus, et infra etiam nos dicemus. Eadem autem ratio esse videtur in quolibet alio dubio, quæ est in illo de quo textus hic loquitur. Juxta quam sententiam negandum est, illud principium, in dubiis favendum esse reo, habere locum in pœna irregularitatis, nam potius damnandus est. Ratio autem reddi potest, quia, licet in aliis pœnis, quæ solum sunt privationes, aut exactiones, vel onera, absolvi debeat reus in casu dubio, quia id potest fieri sine ullo periculo, tamen in pœna, quæ includit privationem aliquam sub obligatione peccati, qualis est irregularitas, potius est constringendus, et puniendus reus in casu dubio, quia cum imminet periculum conscientiæ, tutior pars præferenda est favori rei.

18. *Solutio rejicitur.* — Sed hæc sententia in dubio juris mihi est incredibilis. Primo, quia si in foro exteriori non constet esse aliquod jus imponens irregularitatem, quantumcumque res sit dubia, qui fieri potest, ut quispiam judicetur irregularis, cum non possit nisi per jus ipsum judicari? Item ex cap. Is qui, sumitur efficax argumentum saltem a paritate rationis; nam ubi jus est apparens vel simile, non est sufficiens ad indicandam irregularitatem, nisi sit expressum; ergo ubi totum jus est dubium, multo minus sufficit, quia multo minus expressum est. Præterea inde sequitur pœnam suspensionis vel depositionis ipso jure sive ab officio, sive a beneficio, incurri in conscientia, et in foro exteriori, in simili casu de dubio

juris, quia etiam illa pœna includit prohibitionem aliquam in foro conscientiæ sub obligatione culpæ. Sequitur etiam, eum, qui in tali dubio judicatur irregularis, privandum esse beneficiis, quæ possidebat, quia hoc consequitur ad irregularitatem, sicut in casu cap. Ad audientiam, privandus est illis, ut infra dicemus. Hæc autem, et similia continent nimium rigorem sine sufficienti fundamento. Denique differentia ibi assignata supponit falsum fundamentum, nimirum, in hoc esse aliquod peccatum. Unde parum refert, quod irregularitas includat prohibitionem in conscientia obligantem, nam in hoc sequi debet irregularitas conditionem aliorum præceptorum, quæ est, ut non obligent, quamdiu de eis non sufficienter constat. Estque hoc valde consentaneum rationi, maxime in legibus, quæ ipso jure pœnam privativam imponunt; nam propterea quod ex se obligent in conscientia, non imponunt leviolem pœnam, sed graviorem potius; ergo, sicut aliæ leges pœnales non obligant judices ad damnandos reos in casibus dubiis, ita hæc leges, quæ ipso jure pœnam imponunt, non obligant in conscientia, quamdiu de ipsis seu de jure ipso dubitatur.

19. *Posterior sententia præfertur.* — Hæc igitur sententia mihi maxime probatur, præsertim quando dubium de irregularitate, vel suspensione, quæ est pura pœna, post transcriptum opus suboritur, quia tunc maxime procedunt omnes rationes, quas adduximus. At vero si ipsosmet Ordines suscepit cum dubio irregularitatis, tunc major est dubitandi ratio, quia sicut a principio mala fide tale fecit opus in ordine ad irregularitatem contrahendam, ita non videtur posse liberari ab illo onere conscientiæ dubiæ practice, donec dubium ipsum de irregularitate, quod a principio habuit, re ipsa cognita expellat. Quæ limitatio est probabilis. Quid vero de illa sentiendum sit, dicemus statim agentes de dubio facti. Fundamentum autem contrariæ sententiæ ex dictis solutum est; jam enim constat, quomodo in tali actione nullum sit periculum peccati. Ad exemplum autem de dubio facti patebit latius ex dicendis. Nunc autem respondeo esse disparem rationem, quidquid sit de antecedente, quia irregularitas, licet ex facto oriatur tanquam ex radice vel occasione, per se tamen et proxime oritur ex jure tanquam ex causa efficiente, et ideo si jus sit dubium, non potest inferre talem effectum; stante vero facti dubio, po-